

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
імені адмірала Макарова

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ

ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

(повна назва підрозділу)

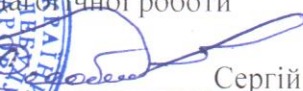
КАФЕДРА МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

(повна назва кафедри)

ЗАТВЕРДЖЕНО

Проректор із науково-
педагогічної роботи

 Сергій Слободян

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Program of the Discipline

Виробнича практика

Production practice

рівень вищої освіти _____ перший (бакалаврський) _____

тип дисципліни _____ обов'язкова _____

мова викладання _____ українська _____

Миколаїв – 2025

Робоча програма навчальної дисципліни «Виробнича практика» є однією із складових комплексної підготовки фахівців галузей знань А Освіта, спеціальності А4 Середня освіта Освітньої програми Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво).

«__» _____ 2025 р. 29 с.

Розробник: Аристова Людмила Сергіївна, кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри музичного мистецтва.

Гарант ОП # 14.13. Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво) Л.С. Аристова

Проект робочої програми навчальної дисципліни «Виробнича практика» розглянуто на засіданні кафедри музичного мистецтва

Протокол № 2 від «12» 02 2025 р.

Завідувач кафедри

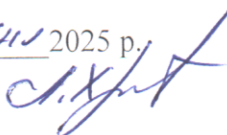

Оксана Стріхар

Проект робочої програми навчальної дисципліни «Виробнича практика» розглянуто Науково-методичною комісією Навчально-наукового педагогічного інституту імені В.О. Сухомлинського

Протокол № 3 від «6» березня 2025 р.

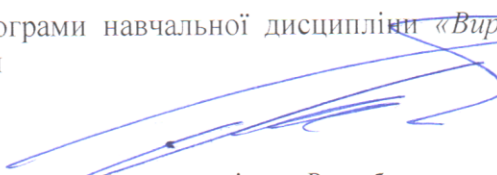
Голова

Людмила Хрящевська

Проект робочої програми навчальної дисципліни «Виробнича практика» погоджено з навчальним відділом

Начальник відділу

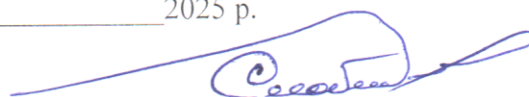

Андрій Лабарткава

Робочу програму навчальної дисципліни «Виробнича практика» затверджено Навчально-методичною радою НУК

Протокол №__ від «__» _____ 2025 р.

Голова НМР НУК

Сергій Слободян

© НУК, 2025

© Аристова Л.С., 2025

ЗМІСТ

<i>Вступ</i>	<i>4</i>
<i>1. Опис навчальної дисципліни.....</i>	<i>5</i>
<i>2. Мета виробничої практики.....</i>	<i>6</i>
<i>3. Передумови для проходження виробничої практики</i>	<i>6</i>
<i>4. Очікувані результати навчання.....</i>	<i>6</i>
<i>5. Програма проходження практики</i>	<i>7</i>
<i>6. Організаційно-методичне забезпечення практики.....</i>	<i>12</i>
<i>7. Форми підсумкового контролю.....</i>	<i>13</i>
<i>8. Критерії оцінювання результатів навчання</i>	<i>26</i>
<i>9. Вимоги до звіту про практику / підбиття підсумків практики</i>	<i>26</i>
<i>10. Рекомендовані джерела інформації.....</i>	<i>28</i>

ВСТУП

Анотація

Виробнича практика є обов'язковим етапом практичного навчання бакалаврів спеціальності А4 Середня освіта Освітньої програми «Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво)». Практика складається з 18 кредитів ECTS і спрямована на комплексну практичну підготовку здобувачів вищої освіти до викладання музичного мистецтва та інтегрованого курсу «Мистецтво» в закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО). Основними цілями практики є: закріплення теоретичних знань, отриманих під час навчання в університеті; набуття практичних навичок роботи з дітьми різного віку та викладання мистецьких дисциплін; розвиток творчих здібностей та педагогічної майстерності; отримання досвіду самостійної роботи; а також підготовка до повноцінної професійної діяльності вчителя музичного мистецтва та інтегрованого курсу «Мистецтво».

Змістом виробничої практики є: ознайомлення з діяльністю закладу загальної середньої освіти (структура, кадри, навчальні плани та методики викладання музичного мистецтва та інтегрованого курсу «Мистецтво» в ЗЗСО); безпосереднє проведення уроків музичного мистецтва в 1-7-х класах та уроків інтегрованого курсу «Мистецтво» в 8-9-х класах; участь у позакласній роботі мистецького спрямування; самостійне планування та організація освітнього процесу; а також проведення самоаналізу власної педагогічної діяльності (оцінка набутих компетентностей, визначення сильних сторін та напрямів подальшого професійного розвитку).

Ключові слова: виробнича практика, музичне мистецтво, інтегрований курс «Мистецтво».

Abstract

The Teaching Practice is a compulsory stage of practical training for Bachelor's students specializing in "Secondary Education (Art. Musical Art)." This practice consists of 18 ECTS credits and aims at providing comprehensive practical preparation for higher education students to teach musical art and the integrated "Art" course in general secondary education institutions (GSEIs). The main objectives of the practice include: consolidating theoretical knowledge gained during university studies; acquiring practical skills in working with children of various ages and teaching art disciplines; developing creative abilities and pedagogical mastery; gaining experience in independent work; and preparing for the full-fledged professional activity of a teacher of musical art and the integrated "Art" course.

The content of the teaching practice encompasses: familiarization with the activities of a general secondary education institution (its structure, staff, curricula, and teaching methodologies for musical art and the integrated "Art" course in GSEIs); direct delivery of musical art lessons in grades 1-7 and integrated "Art" course lessons in grades 8-9; participation in extracurricular art activities; independent planning and organization of the educational process; and conducting self-analysis of one's own pedagogical activity (assessing acquired competencies, identifying strengths, and determining directions for further professional development).

Keywords: production practice, musical art, integrated course "Art".

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність (освітня програма), освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 18	А Освіта	Обов'язкова	
Модулів – 2		Рік підготовки:	
Змістових модулів –		3-й, 4-й	3-й, 4-й
Електронний адрес РПНД на сайті Університету	А4 Середня освіта ОП Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво)	Семестр	
Індивідуальне науково-дослідне завдання –		6-й, 7-й	6-й, 7-й
		Лекцій	
		0 год.	0 год.
		Практичні, семінарські	
		0 год.	0 год.
Загальна кількість годин – 540		Лабораторні	
		0 год.	0 год.
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 10 (6-й семестр), 14 (7-й семестр) Самостійної роботи студента – 35 (6-й семестр), 31 (7-й семестр)	Освітній рівень: перший (бакалаврський)	Самостійна робота	
		240 год. / 300 год.	240 год. / 300 год.
		Індивідуальні завдання: 0 год.	
		Вид контролю: 6-й семестр залік 7-й семестр залік	
		Форма контролю: письмовий звіт з практики	

2. Мета виробничої практики

Мета виробничої практики: формування у студентів базових професійних компетентностей, необхідних для ефективного викладання музичного мистецтва та інтегрованого курсу «Мистецтво» в закладах загальної середньої освіти, шляхом безпосередньої участі в освітньому процесі школи та адаптації до її реальних умов.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, до застосування знань у практичних ситуаціях.

ЗК5. Здатність діяти автономно, приймати обґрунтовані рішення у професійній діяльності і відповідати за їх виконання, діяти відповідально і свідомо на основі чинного законодавства та етичних міркувань (мотивів).

ЗК6. Здатність до міжособистісної взаємодії та роботи у команді у сфері професійної діяльності, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня.

II. Фахові:

ФК 3. Здатність моделювати зміст освіти відповідно до обов'язкових результатів навчання здобувачів середньої освіти з музичного мистецтва та інтегрованого курсу «Мистецтво», визначених державними стандартами освіти; структурування навчального матеріалу, з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів, обираючи оптимальні методи та форми навчання, проектування та організації власної педагогічної діяльності.

ФК 4. Здатність формувати і розвивати у здобувачів освіти ключові, предметні (спеціальні) компетентності, реалізовувати наскрізні змістові лінії засобами навчального предмета та інтегрованого навчання, розвивати критичне мислення.

3. Передумови для проходження виробничої практики

«Українська мова за професійним спрямуванням», «Педагогіка», «Психологія (загальна та вікова)», «Музично-теоретичні дисципліни (сольфеджіо, гармонія)», «Історія мистецтв», «Методика викладання інтегрованого курсу «Мистецтво»», «Методика музичного навчання та виховання», «Вокально-хорове виконавство (сольний спів, хорове диригування)», «Інструментальне виконавство»

4. Очікувані результати навчання

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у студентів таких результатів навчання:

РН 5. Володіє глибокими знаннями з музичної теорії, історії музики, історії мистецтва та методик викладання музичного мистецтва та інтегрованого курсу «Мистецтво» в ЗЗСО.

РН 7. Здатний реалізовувати державний стандарт і навчальні програми із двох навчальних предметів (або з одного навчального предмету), а також курсу за вибором, виду позакласної роботи в закладах загальної середньої освіти та виду позашкільної роботи з учнівською молоддю).

РН 8. Демонструє вміння планувати, проектувати, конструювати, організовувати й аналізувати урок музичного мистецтва / мистецтва керуючись набутими знаннями, вміннями та навичками з професійно-орієнтованих дисциплін.

РН 12. Здатний застосовувати методи діагностування досягнень учнів, здійснювати педагогічний супровід процесів соціалізації, професійного самовизначення учнів.

РН 17. Виявляє здатність дотримуватися морально-етичних норм спілкування, взаємодіяти на комунікативному рівні з колегами, соціальними партнерами, учнями та їхніми батьками.

5. Програма виробничої практики 6-й семестр

Організація і зміст навчальної педагогічної практики по тижням:

Практика, обсягом 8 кредитів ECTS, триває 5 тижнів і може проводитися в очному, дистанційному або змішаному форматі (з урахуванням чинного воєнного стану). Основними базами практики є заклади загальної середньої освіти (ЗЗСО). Студентам призначається методист від бази практики (вчитель інтегрованого курсу «Мистецтво» та/або музичного мистецтва), який здійснює безпосереднє керівництво практичною діяльністю студентів та надає методичну підтримку.

Наскрізне завдання практики (протягом усіх 5-и тижнів):

- 1) ознайомлення з предметною областю та професійною діяльністю, глибоке вивчення особливостей організації освітнього процесу з музичного мистецтва та інтегрованого курсу «Мистецтво» в ЗЗСО;
- 2) формування базових професійних компетентностей (ЗК1, ФК3, ФК4, РН7, РН8), набуття вмінь планувати, організовувати та проводити уроки з інтегрованого курсу «Мистецтво» відповідно до державних стандартів та навчальних програм;
- 3) розвиток комунікативних та організаторських умінь (ЗК6, РН17), ефективна взаємодія з учасниками освітнього процесу, робота в команді, дотримання етичних норм спілкування;
- 4) оволодіння сучасними освітніми технологіями (ЗК5), використання ІКТ у процесі підготовки та організації освітньої діяльності, зокрема для створення інтерактивних матеріалів;
- 5) самоактуалізація та самокорекція (ЗК5), постійна рефлексія власної діяльності, самоаналіз та визначення шляхів подальшого професійного розвитку;
- 6) розвиток критичного мислення (ФК4), аналіз ефективності власних педагогічних рішень та їх впливу на розвиток учнів.

1-й тиждень - Організаційно-ознайомчий та методична підготовка в ЗЗСО (2 кредити)

Очний формат: знайомство з адміністрацією ЗЗСО, викладачами інтегрованого курсу «Мистецтво», музичного мистецтва. Детальне ознайомлення з навчальними планами, програмами (типовими освітніми програмами для 1-2-х, 3-4-х класів, модульними та навчальними програмами для 5-9-х класів), підручниками, робочими зошитами тощо для учнів з інтегрованого курсу «Мистецтво» (1-9 класи): 1-7 клас (блок музичного мистецтва), 8-9 загальний курс «Мистецтво» та матеріально-технічною базою. Активне відвідування уроків вчителя мистецтва / музичного мистецтва в 1-9-х класах з метою спостереження за його діяльністю, методиками організації освітнього процесу та спілкування з учнями. Розподіл індивідуального практичного навантаження. Початок підготовки до колективного позакласного заходу (розробка сценарію).

Дистанційний/змішаний формат: віртуальна зустріч з адміністрацією та керівником практики, ознайомлення з електронними версіями навчальних планів, програм (типових освітніх програм для 1-2-х, 3-4-х класів, модульних та навчальних програм для 5-9-х класів), підручниками та робочими зошитами для учнів; онлайн-екскурсія (за технічної можливості), ознайомлення з онлайн-платформами. Отримання індивідуального завдання в електронному вигляді. Початок підготовки

до колективного позакласного заходу з використанням онлайн-інструментів.

Самостійна робота: поглиблений аналіз навчальних програм, навчальної та методичної літератури з інтегрованого курсу «Мистецтво» (1-9 класи). Підготовка уточнюючих питань до керівника практики. Збір інформації про ЗЗСО для звіту з практики. Ведення щоденника практики.

2-й тиждень - Допомога вчителю та проведення фрагментів уроків (1,5 кредита):

Очний формат: продовження спостереження за проведенням уроків інтегрованого курсу «Мистецтво» в 1-9 класах, акцентуючи увагу на інтеграції знань з педагогіки, психології, музичного мистецтва та інших мистецтв. Допомога вчителю у підготовці та проведенні окремих етапів уроків (пояснення, опитування, організація практичної роботи, перевірка завдань тощо). Проведення фрагментів уроків інтегрованого курсу «Мистецтво» у 8-9 класах під керівництвом вчителя-методиста з подальшим обговоренням та аналізом. Продовження підготовки (репетиції) до колективного позакласного заходу.

Дистанційний/змішаний формат: спостереження за онлайн-уроками / записами уроків, аналіз використання різних методів та форм навчання. Допомога вчителю у підготовці дидактичних матеріалів з використанням онлайн-інструментів. Створення презентацій, відеоматеріалів для уроків. Проведення фрагментів онлайн-уроків інтегрованого курсу «Мистецтво» з подальшим обговоренням. Продовження підготовки до колективного позакласного заходу, зокрема використання онлайн-платформ (LearningApps, Kahoot, Wordwall).

Самостійна робота: аналіз відвіданих та проведених фрагментів уроків, написання самоаналізу. Активна підготовка дидактичних матеріалів для подальших уроків. Участь у репетиціях колективного позакласного заходу.

3-й тиждень: Проведення власних уроків у 8-9 класах (2 кредити):

Очний формат: самостійне проведення пробних та відкритих уроків інтегрованого курсу «Мистецтво» у 8-9 класах (по 2 уроки на тиждень в паралелі – 1 пробний, 1 відкритий) під керівництвом вчителя-методиста. Застосування сучасних педагогічних технологій. Глибокий аналіз та самоаналіз проведених уроків. Відвідування уроків вчителя та студентів власної групи з метою обміну досвідом та спільного обговорення. Продовження підготовки до колективного позакласного заходу.

Дистанційний/змішаний формат: самостійне проведення пробних та відкритих онлайн-уроків інтегрованого курсу «Мистецтво» у 8-9 класах з використанням платформ для відеоконференцій (Zoom, Google Meet). Обов'язковий відеозапис уроків з подальшим аналізом та самоаналізом. Обговорення уроків з керівником практики в онлайн-режимі. Продовження підготовки до колективного позакласного заходу.

Самостійна робота: активна підготовка мультимедійних презентацій та створення оригінальних дидактичних матеріалів. Детальна репетиція окремих фрагментів уроків. Аналіз проведених уроків, написання самоаналізу, планування та підготовка до наступних уроків з урахуванням отриманого досвіду та зворотного зв'язку.

4-й тиждень: Продовження проведення власних уроків та підготовка позакласного заходу (1.5 кредита):

Очний формат: продовження самостійного проведення пробних та відкритих уроків інтегрованого курсу «Мистецтво» у 8-9 класах (по 2 уроки на тиждень в паралелі – 1 пробний, 1 відкритий) з подальшим аналізом та самоаналізом. Завершення

підготовки до колективного позакласного заходу, проведення фінальних репетицій. Початок підготовки до індивідуального позакласного заходу (гра, квест тощо).

Дистанційний/змішаний формат: продовження проведення онлайн-уроків інтегрованого курсу «Мистецтво» з використанням платформ для відеоконференцій та інтерактивних інструментів. Обов'язковий відеозапис всіх проведених занять з подальшим детальним аналізом, самоаналізом та обговоренням з керівником практики в онлайн-режимі. Завершення підготовки до колективного позакласного заходу. Початок підготовки до індивідуального позакласного заходу.

Самостійна робота: ретельний аналіз проведених уроків, формування розгорнутого самоаналізу. Фінальне доопрацювання сценарію та матеріалів для колективного позакласного заходу. Активна розробка сценарію та дидактичних матеріалів для індивідуального позакласного заходу.

5-й тиждень: Проведення позакласних заходів та підготовка звітності (1 кредит):

Очний формат: проведення колективного позакласного заходу з мистецтва для 8-9 класів з використанням платформ LearningApps, Kahoot, Wordwall. Проведення індивідуального позакласного заходу з мистецтва (гра, квест, тощо) для учнів 8-9-х класів. Збір зворотного зв'язку від учнів та вчителя. Ретельне оформлення звіту з практики.

Дистанційний/змішаний формат: організація та проведення колективного онлайн-позакласного заходу з мистецтва з використанням інтерактивних платформ. Проведення індивідуального онлайн-позакласного заходу. Збір зворотного зв'язку. Ретельне оформлення звіту з практики в електронному вигляді.

Самостійна робота: фінальне доопрацювання та проведення колективного та індивідуального позакласних заходів. Систематизація всіх зібраних матеріалів (плани-конспекти уроків, дидактичні матеріали, матеріали позакласних заходів, фото/відео). Написання та фінальне редагування звіту з практики. Підготовка презентації для захисту практики.

Після завершення практики (протягом 10 робочих днів) відбувається підсумкова конференція з захисту практики. Студенти здійснюють фінальну підготовку презентації до захисту практики та її захист перед комісією кафедри музичного мистецтва університету. Цей період також використовується для глибокої рефлексії щодо всього періоду проходження практики, аналізу досягнутих результатів та визначення конкретних шляхів подальшого професійного розвитку.

7-й тиждень

Організація і зміст навчальної педагогічної практики по тижням:

Практика, обсягом 10 кредитів ECTS, триває 7 тижнів і може проводитися в очному, дистанційному або змішаному форматі (з урахуванням чинного воєнного стану). Основними базами практики є заклади загальної середньої освіти (ЗЗСО). Студентам призначається методист від бази практики (вчитель інтегрованого курсу «Мистецтво» та/або музичного мистецтва), який здійснює безпосереднє керівництво практичною діяльністю студентів та надає методичну підтримку.

Наскрізні завдання практики (протягом усіх 7-х тижнів):

- 1) формування професійних компетентностей з викладання музичного мистецтва (ЗК1, ФК3, ФК4, РН7, РН8): набуття вмінь планувати, організовувати та проводити уроки музичного мистецтва в 1-7 класах відповідно до державних стандартів та навчальних програм;
- 2) розвиток комунікативних та організаторських умінь (ЗК6, РН17): ефективна

- взаємодія з учасниками освітнього процесу, робота в команді, дотримання етичних норм спілкування;
- 3) оволодіння сучасними освітніми технологіями (ЗК5): використання ІКТ у процесі підготовки та організації освітньої діяльності, зокрема для створення інтерактивних матеріалів;
 - 4) самоактуалізація та самокорекція (ЗК5): постійна рефлексія власної діяльності, самоаналіз та визначення шляхів подальшого професійного розвитку;
 - 5) розвиток критичного мислення (ФК4): аналіз ефективності власних педагогічних рішень та їх впливу на розвиток учнів;
 - 6) організація та проведення колективного позакласного заходу: розробка та реалізація мистецького заходу для учнів з метою розвитку творчих та організаторських здібностей.

1-й тиждень: Організаційно-ознайомчий та спостереження уроків музичного мистецтва (1.5 кредити):

Очний формат: знайомство з адміністрацією ЗЗСО, викладачами музичного мистецтва. Детальне ознайомлення з навчальними планами, програмами з музичного мистецтва (1-7 класи), підручниками, робочими зошитами та матеріально-технічною базою. Активне відвідування уроків вчителя музичного мистецтва в 1-7-х класах (розподіл класів за жеребкуванням: 1 клас початкової школи (1-4 кл.) та 1 клас основної школи (5-7 кл.)) з метою спостереження за його діяльністю, методиками організації освітнього процесу та спілкування з учнями. Розподіл індивідуального практичного навантаження. Початок підготовки до колективного позакласного заходу.

Дистанційний/змішаний формат: віртуальна зустріч з адміністрацією та керівником практики, ознайомлення з електронними версіями навчальних планів та програм, онлайн-екскурсія (за технічної можливості), ознайомлення з онлайн-платформами. Отримання індивідуального завдання в електронному вигляді. Спостереження за онлайн-уроками/записами уроків музичного мистецтва в 1-7 класах. Початок підготовки до колективного позакласного заходу з використанням онлайн-інструментів.

Самостійна робота: Поглиблений аналіз навчальних програм, навчальної та методичної літератури з музичного мистецтва (1-7 класи). Підготовка уточнюючих питань до керівника практики. Збір інформації про ЗЗСО для звіту з практики. Ведення щоденника практики.

2-й тиждень: Допомога вчителю та проведення фрагментів уроків музичного мистецтва (1.5 кредити):

Очний формат: продовження спостереження за проведенням уроків музичного мистецтва в 1-7 класах. Допомога вчителю у підготовці та проведенні окремих етапів уроків (пояснення, опитування, організація практичної роботи, перевірка завдань тощо). Проведення фрагментів уроків музичного мистецтва у закріплених класах (початкова та основна школа) під керівництвом вчителя-методиста з подальшим обговоренням та аналізом. Продовження підготовки (репетиції) до колективного позакласного заходу.

Дистанційний/змішаний формат: спостереження за онлайн-уроками/записами уроків, аналіз використання різних методів та форм навчання. Допомога вчителю у підготовці дидактичних матеріалів з використанням онлайн-інструментів. Створення презентацій, відеоматеріалів для уроків. Проведення фрагментів онлайн-уроків музичного мистецтва з подальшим обговоренням. Продовження підготовки до колективного позакласного заходу.

Самостійна робота: аналіз відвіданих та проведених фрагментів уроків, написання самоаналізу. Активна підготовка дидактичних матеріалів для подальших уроків. Участь у репетиціях колективного позакласного заходу.

3-й тиждень: Проведення власних уроків музичного мистецтва (2 кредити):

Очний формат: самостійне проведення пробних та відкритих уроків музичного мистецтва у закріплених класах (1 клас початкової школи та 1 клас основної школи). На тиждень проводиться по 2 уроки в паралелі початкової школи і 2 уроки в паралелі основної школи (за наявності класів в ЗЗСО або по 1 уроку в початковій і 1 урок в основній школі). Глибокий аналіз та самоаналіз проведених уроків. Відвідування уроків вчителя та студентів власної групи з метою обміну досвідом та спільного обговорення. Продовження підготовки до колективного позакласного заходу.

Дистанційний/змішаний формат: самостійне проведення пробних та відкритих онлайн-уроків музичного мистецтва у закріплених класах з використанням платформ для відеоконференцій (Zoom, Google Meet). Обов'язковий відеозапис уроків з подальшим аналізом та самоаналізом. Обговорення уроків з керівником практики в онлайн-режимі. Продовження підготовки до колективного позакласного заходу.

Самостійна робота: активна підготовка мультимедійних презентацій та створення оригінальних дидактичних матеріалів. Детальна репетиція окремих фрагментів уроків. Аналіз проведених уроків, написання самоаналізу, планування та підготовка до наступних уроків з урахуванням отриманого досвіду та зворотного зв'язку.

4-й тиждень: Продовження проведення власних уроків музичного мистецтва (1.5 кредити):

Очний формат: продовження самостійного проведення пробних та відкритих уроків музичного мистецтва у закріплених класах (1 клас початкової школи та 1 клас основної школи) з подальшим аналізом та самоаналізом. Інтенсифікація підготовки до колективного позакласного заходу, проведення фінальних репетицій.

Дистанційний/змішаний формат: продовження проведення онлайн-уроків музичного мистецтва з використанням платформ для відеоконференцій та інтерактивних інструментів. Обов'язковий відеозапис всіх проведених занять з подальшим детальним аналізом, самоаналізом та обговоренням з керівником практики в онлайн-режимі. Інтенсифікація підготовки до колективного позакласного заходу.

Самостійна робота: ретельний аналіз проведених уроків, формування розгорнутого самоаналізу. Фінальне доопрацювання сценарію та матеріалів для колективного позакласного заходу.

5-й тиждень: Продовження проведення власних уроків музичного мистецтва (1.5 кредити):

Очний формат: продовження циклу самостійного проведення пробних та відкритих уроків музичного мистецтва у закріплених класах (1 клас початкової школи та 1 клас основної школи). Завершення підготовки до колективного позакласного заходу.

Дистанційний/змішаний формат: продовження проведення онлайн-уроків музичного мистецтва з використанням платформ для відеоконференцій та інтерактивних інструментів. Обов'язковий відеозапис всіх проведених занять з подальшим детальним аналізом, самоаналізом та обговоренням з керівником практики в онлайн-режимі. Завершення підготовки до колективного позакласного заходу.

Самостійна робота: ретельний аналіз проведених уроків, формування розгорнутого самоаналізу. Фінальне доопрацювання сценарію та матеріалів для колективного позакласного заходу.

6-й тиждень: Завершення циклу власних уроків та проведення колективного заходу (1 кредит):

Очний формат: завершення циклу самостійного проведення пробних та відкритих уроків музичного мистецтва у закріплених класах (за наявності невідпрацьованих уроків). Проведення колективного позакласного заходу практикантів (концерт, гра тощо на вибір студентів). Систематизація всіх зібраних матеріалів (плани-конспекти уроків, дидактичні матеріали, матеріали позакласного заходу, фото/відео) для звіту.

Дистанційний/змішаний формат: завершення проведення онлайн-уроків музичного мистецтва (за наявності невідпрацьованих уроків). Проведення колективного онлайн-позакласного заходу практикантів. Систематизація всіх зібраних матеріалів в електронному вигляді.

Самостійна робота: оформлення звітних матеріалів про проведений колективний захід. Початок написання звіту з практики, обробка зібраних матеріалів.

7-й тиждень: Підготовка та оформлення звіту з практики (1 кредит):

Очний формат: завершення написання та оформлення звіту з практики. Підготовка презентації для захисту практики. Консультації з методистом.

Дистанційний/змішаний формат: завершення написання та оформлення звіту з практики в електронному вигляді. Підготовка презентації для захисту практики. Онлайн-консультації з методистом.

Самостійна робота: фінальне редагування звіту, підготовка до захисту практики. Рефлексія щодо набутого досвіду та визначення напрямів подальшого професійного розвитку.

Після завершення практики (протягом 10 робочих днів) відбувається підсумкова конференція з захисту практики. Студенти здійснюють фінальну підготовку презентації до захисту практики та її захист перед комісією кафедри музичного мистецтва університету. Цей період також використовується для глибокої рефлексії щодо всього періоду проходження практики, аналізу досягнутих результатів та визначення конкретних шляхів подальшого професійного розвитку.

6. Організаційно-методичне забезпечення практики

Виробнича практика має комплексний характер, інтегруючи різні види професійної діяльності, що дозволяє майбутнім учителям отримати цілісне уявлення про майбутню професію та сформувані широкий спектр компетентностей.

1. Поєднання теоретичної та практичної підготовки (ЗК1, РН5). Практика не обмежується лише пасивним спостереженням, вона передбачає поглиблене опрацювання методичної та навчальної літератури, аналіз навчальних програм та методик викладання музичного мистецтва та інтегрованого курсу «Мистецтво» в ЗЗСО. Це дозволяє поєднати теоретичні знання з практичними навичками, забезпечуючи ЗК1 (здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, до застосування знань у практичних ситуаціях). Майбутні вчителі мають володіти глибокими знаннями з музичної теорії, історії музики, історії мистецтва та методик викладання (РН5) і застосовувати їх на практиці під час підготовки та проведення уроків та позакласних заходів.

2. Інтеграція різних видів педагогічної діяльності (ФК3, ФК4, РН7, РН8, РН12). Практика охоплює різноманітні форми педагогічної роботи, сприяючи ФК3 (здатності моделювати зміст освіти та організовувати педагогічну діяльність) та ФК4 (здатності формувати і розвивати ключові та предметні компетентності). Це включає: проведення уроків музичного мистецтва в 1-7-х класах та інтегрованого курсу «Мистецтво» в 8-9-х

класах. Студенти отримують безпосередній досвід самостійного проведення занять, застосовуючи різні методики та прийоми навчання, що дозволяє реалізовувати Державний стандарт і навчальні програми (РН7) та демонструвати вміння планувати, проектувати, конструювати, організовувати й аналізувати урок (РН8). Діагностування досягнень учнів: студенти вчаться застосовувати методи діагностування досягнень учнів (РН12), що є невід'ємною частиною оцінювання якості освітнього процесу. Позакласна робота: студенти залучаються до організації та проведення музичних заходів, що сприяє розвитку їхніх організаторських та комунікативних навичок, а також реалізації наскрізних змістових ліній засобами інтегрованого навчання (ФК4).

3. Взаємодія з різними суб'єктами освітнього процесу (ЗК6, РН17). Під час практики студенти взаємодіють з учнями різних вікових категорій, викладачами та адміністрацією ЗЗСО, а також, за потреби, з батьками, що сприяє розвитку ЗК6 (здатності до міжособистісної взаємодії та роботи у команді). Вони набувають досвіду спілкування з представниками інших професійних груп, вчаться знаходити індивідуальний підхід до дітей та ефективно співпрацювати з колегами. Також це сприяє дотриманню морально-етичних норм спілкування та ефективній комунікації (РН17), що є ключовим для успішної педагогічної діяльності.

4. Розвиток професійних компетентностей та управління освітньою діяльністю (ФК3, ФК4). Практика сприяє ФК3 (здатності моделювати зміст освіти), оскільки студенти аналізують навчальні програми та методики, а також самостійно розробляють конспекти уроків. Студенти вчаться проектувати та організовувати власну педагогічну діяльність, обираючи оптимальні методи та форми навчання з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів. Крім того, вони розвивають здатність формувати і розвивати у здобувачів освіти ключові та предметні компетентності, реалізовувати наскрізні змістові лінії та розвивати критичне мислення (ФК4).

5. Самостійність, відповідальність та застосування сучасних технологій (ЗК5). Практика передбачає активне використання інформаційно-комунікаційних технологій для підготовки дидактичних матеріалів, створення презентацій, відеоматеріалів для уроків та позакласних заходів, а також для організації дистанційного навчання (за потреби), що відповідає сучасним вимогам до професії вчителя. Студенти вчаться діяти автономно, приймати обґрунтовані рішення у професійній діяльності та відповідати за їх виконання (ЗК5), що є невід'ємною частиною проектування та організації власної педагогічної діяльності.

6. Рефлексія та самоаналіз (ЗК1, ЗК5). Важливим елементом практики є постійний аналіз власної діяльності, виявлення сильних та слабких сторін, визначення шляхів подальшого професійного розвитку. Це сприяє розвитку здатності до абстрактного мислення, аналізу та синтезу (ЗК1), а також самоактуалізації, саморозвитку та самокорекції (ЗК5) у процесі мистецької й музично-педагогічної діяльності.

7. Адаптація до різних форматів навчання. Зважаючи на сучасні реалії (зокрема, воєнний стан), практика може проводитися в різних форматах: очному, дистанційному або змішаному, що вимагає від студентів гнучкості та вміння адаптуватися до різних умов.

7. Форми підсумкового контролю

Досягнення студента оцінюються за 100-бальною системою Університету.

Контроль практики передбачає перевірку стану відвідування студентами закладу і дотримання режиму роботи установи, в якій вони її проходять, ведення щоденника, в якому занотовуються мета практичних завдань, умови та хід їх виконання. Після виконання завдань практики студенти складають розгорнутий звіт про особливості її

проходження. Фахівець, за роботою якого спостерігає практикант, ставить підпис у щоденнику студента і тим засвідчує, що студент дійсно виконував завдання з практики, брав участь у тому чи іншому виді роботи. Підставою для зарахування практики є повне виконання програмних завдань і відгук з місця проходження практики.

7. Форми контролю результатів навчальної діяльності студентів та їхнє оцінювання 6-й семестр

Організаційно - методична підготовка	Критерії оцінювання
1-3	Повнота та системність ознайомлення з базою практики (до 3 балів) <i>3 бали:</i> Студент виявив виняткову ініціативність та глибоко ознайомився з усіма аспектами діяльності бази практики (структура, функціонал відділів, кадровий склад, матеріально-технічна база). Здатний системно та логічно викласти інформацію про організацію. <i>2 бали:</i> Студент ознайомився з основними аспектами діяльності бази практики. Має загальне уявлення про її структуру та функціонування, але не продемонстрував глибокого занурення або самостійного пошуку додаткової інформації. <i>1 бал:</i> Студент поверхнево ознайомився з базою практики, має фрагментарні знання про її діяльність. Не виявив достатньої ініціативи у вивченні організаційних аспектів.
1-3	Якість планування та ефективність організації власної роботи на практиці (до 3 балів) <i>3 бали:</i> Студент розробив чіткий, реалістичний та детальний план своєї роботи на практиці, що відображає усі етапи та завдання. Демонструє високу самоорганізацію, ефективне використання часу та ресурсів для досягнення поставлених цілей. <i>2 бали:</i> Студент мав план роботи, але він був дещо загальним або не враховував усі можливі аспекти. Загалом ефективно організовував свою діяльність, але були незначні прорахунки або затримки. <i>1 бал:</i> Студент не мав чіткого плану роботи або його план був нереалістичним/неповним. Відзначалася низька самоорганізація, що призводило до неефективного використання часу та труднощів у виконанні завдань.
1-3	Глибина аналізу та розуміння нормативної та навчально-методичної документації (до 3 балів) <i>3 бали:</i> Студент самостійно та повноцінно ознайомився з усією необхідною документацією (навчальні плани, програми, розклади, методичні рекомендації, нормативні акти). Здатний до критичного аналізу, виявлення взаємозв'язків між документами та застосування отриманої інформації у практичній діяльності. <i>2 бали:</i> Студент ознайомився з основною документацією, але його аналіз був поверхневим. Розуміє загальний зміст, але не завжди бачить глибинні зв'язки або не здатний застосувати знання у нетипових ситуаціях. <i>1 бал:</i> Студент виявив незацікавленість або труднощі в ознайомленні з документацією. Має мінімальні знання про її зміст та призначення, що негативно впливає на його практичну діяльність.
1-3	Вміння вести та оформлювати звітну документацію практики (до 3 балів) <i>3 бали:</i> Студент веде звітну документацію (щоденник практики,

	індивідуальне завдання тощо) зразково: чітко, послідовно, бездоганно дотримуючись усіх вимог щодо змісту, форми та термінів. Демонструє високу відповідальність та акуратність. <i>2 бали:</i> Студент веде звітну документацію відповідно до вимог, але можуть бути незначні неточності в оформленні або затримки у поданні. Загалом відповідально ставиться до цього аспекту. <i>1 бал:</i> Студент недбало веде звітну документацію, допускає значні помилки у змісті та оформленні. Часто порушує терміни подання, що свідчить про низьку відповідальність.
1-3	Ініціативність та самостійність у вирішенні організаційно-методичних завдань (до 3 балів) <i>3 бали:</i> Студент активно та ініціативно виявляє організаційно-методичні завдання, пропонує шляхи їх вирішення та самостійно реалізує їх. Демонструє високий рівень самостійності та здатності до прийняття рішень. <i>2 бали:</i> Студент виконує організаційно-методичні завдання за вказівкою керівника, але не завжди проявляє власну ініціативу. Потребує незначного контролю та консультацій. <i>1 бал:</i> Студент пасивний у вирішенні організаційно-методичних завдань, чекає чітких вказівок. Виявляє низьку самостійність, потребує постійного контролю та допомоги.
	<i>6-й семестр</i> <i>Максимальна оцінка студента за цей компонент програми 15 балів</i>

Практична педагогічна діяльність (проведення уроків інтегрованого курсу «Мистецтво» в 8-9-х класах)	Критерії оцінювання
37-45	<i>Планування та підготовка уроків:</i> виняткове, інноваційне планування уроків. Конспекти уроків відрізняються оригінальністю, креативністю, повною відповідністю сучасним освітнім тенденціям, враховують найтонші нюанси вікового розвитку та інтеграції знань. <i>Проведення уроків:</i> високий рівень педагогічної майстерності, повне володіння аудиторією, вміння створити атмосферу співтворчості. Використання інтерактивних та проблемних методів, які максимально залучають учнів до активної пізнавальної діяльності. Комунікація з учнями – партнерська, з глибоким розумінням їхніх потреб. <i>Використання дидактичних матеріалів та ІКТ:</i> впровадження інноваційних та творчих дидактичних матеріалів, оригінальне та майстерне використання ІКТ для підвищення ефективності навчання. <i>Аналіз уроків:</i> глибокий, всебічний та критичний самоаналіз, який не тільки виявляє сильні сторони та перспективи розвитку, а й пропонує нові підходи до вирішення педагогічних завдань. Демонстрація здатності до саморозвитку та постійного професійного зростання.
28-36	<i>Планування та підготовка уроків:</i> якісне, продумане планування уроків.

	Конспекти повні, відображають логіку уроку, враховують індивідуальні особливості учнів та інтеграцію матеріалу. <i>Проведення уроків:</i> ефективна організація освітнього процесу. Здатність зацікавити учнів, підтримувати робочу атмосферу. Методичні прийоми різноманітні, застосовуються доцільно, забезпечуючи досягнення цілей уроку. Комунікація з учнями активна, продуктивна. <i>Використання дидактичних матеріалів та ІКТ:</i> активне та доцільне використання дидактичних матеріалів та ІКТ, які сприяють кращому засвоєнню матеріалу. <i>Аналіз уроків:</i> змістовний самоаналіз, що відображає критичне осмислення власної діяльності, виявлення причинно-наслідкових зв'язків та шляхів удосконалення.
19-27	<i>Планування та підготовка уроків:</i> планування уроків відповідає основним вимогам, враховує вікові особливості та зміст курсу. Конспекти логічні, але можуть мати неточності. <i>Проведення уроків:</i> вміння організувати урок, забезпечити базовий рівень дисципліни. Спроби зацікавити учнів. Методичні прийоми загалом відповідають змісту, але потребують вдосконалення. Комунікація з учнями налагоджена, але не завжди активна. <i>Використання дидактичних матеріалів та ІКТ:</i> дидактичні матеріали та ІКТ використовуються, але можуть бути не завжди оригінальними або максимально ефективними. <i>Аналіз уроків:</i> самоаналіз містить спроби оцінки власної діяльності, виділяє деякі сильні та слабкі сторони.
10-18	<i>Планування та підготовка уроків:</i> формальне планування. Конспекти уроків мають значні недоліки, частково враховують вікові особливості. <i>Проведення уроків:</i> слабка організація уроку, низька мотивація учнів. Дисципліна потребує постійного контролю. Методичні прийоми застосовуються неефективно або несистемно. Комунікація з учнями слабка, одностороння. <i>Використання дидактичних матеріалів та ІКТ:</i> дидактичні матеріали використовуються епізодично, ІКТ – мінімально або не завжди доцільно. <i>Аналіз уроків:</i> поверхневий самоаналіз, який не виявляє причинно-наслідкових зв'язків.
0-9	<i>Планування та підготовка уроків:</i> відсутнє або вкрай неякісне планування. Конспекти уроків не відповідають вимогам, не враховують вікові особливості учнів 8-9 класів та зміст інтегрованого курсу. <i>Проведення уроків:</i> нездатність організувати освітній процес. Невміння зацікавити учнів, відсутність контролю за дисципліною. Методичні прийоми не відповідають змісту уроку або застосовуються неефективно. Комунікація з учнями відсутня або негативна. <i>Використання дидактичних матеріалів та ІКТ:</i> відсутність або нерелевантне використання дидактичних матеріалів та ІКТ. <i>Аналіз уроків:</i> повна відсутність самоаналізу або його поверховий, формальний характер.
	<i>6-й семестр</i> <i>Максимальна оцінка студента за цей компонент програми 45 балів</i>

Практична позакласна мистецька діяльність (проведення позакласного заходу з мистецтва)	Критерії оцінювання
21-25	<i>Планування та підготовка:</i> виняткове, інноваційне планування заходу. Сценарій відрізняється оригінальністю, креативністю, максимально залучає потенціал учнів. Чітке бачення мети та способів її досягнення. <i>Організація та проведення:</i> високий рівень педагогічної майстерності в організації та проведенні заходу. Повне володіння аудиторією, створення атмосфери співтворчості, яка стимулює активність та креативність учнів. <i>Змістовність та креативність:</i> зміст заходу глибокий, інноваційний, максимально розкриває потенціал мистецтва. Застосування оригінальних, нешаблонних підходів, що викликають захоплення та глибокі емоційні відгуки. <i>Комунікація та взаємодія:</i> партнерська комунікація з учнями. Високий рівень координації та взаємодії, що сприяє бездоганному проведенню заходу та досягненню всіх поставлених цілей.
16-20	<i>Планування та підготовка:</i> якісне, продумане планування заходу. Сценарій повний, відображає логіку, враховує вікові особливості учнів 8-9 класів та специфіку мистецтва. <i>Організація та проведення:</i> ефективна організація заходу. Здатність зацікавити учнів, підтримувати високий рівень їхньої активності та взаємодії. <i>Змістовність та креативність:</i> зміст заходу цікавий, пізнавальний, відповідає віковим особливостям. Застосування різноманітних креативних рішень, що підвищують привабливість та ефективність заходу. <i>Комунікація та взаємодія:</i> активна та продуктивна комунікація з учнями. Ефективна координація дій між усіма учасниками заходу.
11-15	<i>Планування та підготовка:</i> планування заходу відповідає основним вимогам. Сценарій загалом логічний, але може мати неточності. <i>Організація та проведення:</i> вміння організувати захід, забезпечити базовий рівень залучення учнів. Захід проведено, але потребує покращення динаміки та взаємодії. <i>Змістовність та креативність:</i> зміст заходу відповідає меті, є спроби зацікавити учнів. Присутні елементи креативності, але вони не завжди послідовні. <i>Комунікація та взаємодія:</i> комунікація з учнями налагоджена, але не завжди активна. Взаємодія з учасниками загалом ефективна.
6-10	<i>Планування та підготовка:</i> формальне планування заходу, сценарій має значні недоліки. <i>Організація та проведення:</i> слабка організація заходу. Обмежене залучення учнів, низький рівень активності. <i>Змістовність та креативність:</i> зміст заходу поверховий, не викликає інтересу. Епізодичні та несистемні спроби застосування креативних елементів. <i>Комунікація та взаємодія:</i> комунікація з учнями обмежена, взаємодія слабка.

0-5	<i>Планування та підготовка:</i> відсутнє або вкрай неякісне планування заходу. Сценарій відсутній або нелогічний. <i>Організація та проведення:</i> повна нездатність організувати захід. Відсутність зацікавленості учнів, пасивність, хаотичність дій. <i>Змістовність та креативність:</i> зміст заходу не відповідає меті або є банальним. Відсутність креативних рішень. <i>Комунікація та взаємодія:</i> відсутність комунікації з учнями та координації дій між учасниками.
	6-й семестр Максимальна оцінка студента за цей компонент програми 25 балів

Звітна документація та рефлексія	Критерії оцінювання
1-3	Повнота та коректність оформлення звіту з практики (до 3 балів) <i>3 бали:</i> Звіт є вичерпним, містить усі необхідні розділи та додатки. Оформлений відповідно до встановлених вимог (методичні рекомендації), бездоганна мова, відсутні граматичні та стилістичні помилки. Дотримано всіх термінів подачі. <i>2 бали:</i> Звіт містить усі основні розділи, але можуть бути незначні недоліки в повноті інформації або оформленні. Можливі поодинокі незначні помилки у мові. Загалом відповідає вимогам. <i>1 бал:</i> Звіт неповний, відсутні окремі розділи або додатки. Містить суттєві помилки в оформленні, мові та/або змісті. Поданий із значним запізненням.
1-3	Змістовність та якість презентації результатів практики (до 3 балів) <i>3 бали:</i> Презентація є чіткою, логічною, інформативною та візуально привабливою. Студент вміє виділити ключові моменти, грамотно структурувати інформацію, відповідає на питання впевнено та аргументовано. Використовує сучасні інструменти презентації. <i>2 бали:</i> Презентація містить основну інформацію, але може бути дещо менш структурованою або візуально привабливою. Студент впевнено відповідає на більшість питань, але можуть виникати невеликі труднощі. <i>1 бал:</i> Презентація нечітка, неінформативна, має значні недоліки у структурі або візуальному оформленні. Студент невпевнено відповідає на питання або не може чітко сформулювати основні висновки.
1-3	Глибина та об'єктивність самоаналізу діяльності (до 3 балів) <i>3 бали:</i> Студент демонструє глибокий та об'єктивний самоаналіз своєї діяльності на практиці. Чітко визначає власні сильні сторони, виявляє конкретні зони для покращення, аналізує причини успіхів/невдач та пропонує реалістичні шляхи подальшого професійного розвитку. <i>2 бали:</i> Самоаналіз є загалом об'єктивним, студент визначає основні аспекти своєї діяльності. Проте, може бути недостатньо глибоким у виявленні причин або формулюванні конкретних кроків для розвитку. <i>1 бал:</i> Самоаналіз поверхневий, студент здебільшого констатує факти, не виявляє глибокого розуміння причин своєї діяльності або не формулює чітких висновків щодо власного розвитку.
1-3	Здатність до рефлексії та формулювання висновків (до 3 балів) <i>3 бали:</i> Студент виявляє високу здатність до рефлексії, осмислення отриманого досвіду. Вміє узагальнювати результати, робити обґрунтовані висновки щодо впливу практики на формування професійних

	компетентностей та окреслювати перспективи своєї майбутньої діяльності. <i>2 бали:</i> Студент здатний до рефлексії та формулювання висновків, але вони можуть бути не завжди чіткими або достатньо глибокими. <i>1 бал:</i> Студент відчуває труднощі з рефлексією та формулюванням висновків. Висновки є загальними або не відображають суті отриманого досвіду.
1-3	Дотримання термінів та вимог щодо подачі звітної документації (до 3 балів) <i>3 бали:</i> Уся звітна документація (щоденник, звіт, індивідуальне завдання тощо) подана своєчасно, без затримок, згідно з встановленими термінами. Демонструє високу відповідальність та організованість. <i>2 бали:</i> Документація подана з незначними затримками або потребувала нагадувань. Загалом студент дотримується вимог щодо термінів, але не завжди ідеально. <i>1 бал:</i> Документація подана із значним запізненням, або частина документації відсутня. Студент ігнорує встановлені терміни, що свідчить про низьку відповідальність.
	<i>6-й семестр</i> <i>Максимальна оцінка студента за цей компонент програми 15 балів</i>

7-семестр

Організаційно - методична підготовка	Критерії оцінювання
1-3	Повнота та системність ознайомлення з базою практики (до 3 балів) <i>3 бали:</i> Студент виявив виняткову ініціативність та глибоко ознайомився з усіма аспектами діяльності бази практики (структура, функціонал відділів, кадровий склад, матеріально-технічна база). Здатний системно та логічно викласти інформацію про організацію. <i>2 бали:</i> Студент ознайомився з основними аспектами діяльності бази практики. Має загальне уявлення про її структуру та функціонування, але не продемонстрував глибокого занурення або самостійного пошуку додаткової інформації. <i>1 бал:</i> Студент поверхнево ознайомився з базою практики, має фрагментарні знання про її діяльність. Не виявив достатньої ініціативи у вивченні організаційних аспектів.
1-3	Якість планування та ефективність організації власної роботи на практиці (до 3 балів) <i>3 бали:</i> Студент розробив чіткий, реалістичний та детальний план своєї роботи на практиці, що відображає усі етапи та завдання. Демонструє високу самоорганізацію, ефективне використання часу та ресурсів для досягнення поставлених цілей. <i>2 бали:</i> Студент мав план роботи, але він був дещо загальним або не враховував усі можливі аспекти. Загалом ефективно організовував свою діяльність, але були незначні прорахунки або затримки. <i>1 бал:</i> Студент не мав чіткого плану роботи або його план був нереалістичним/неповним. Відзначалася низька самоорганізація, що призводило до неефективного використання часу та труднощів у виконанні завдань.
1-3	Глибина аналізу та розуміння нормативної та навчально-методичної

	документації (до 3 балів) <i>3 бали:</i> Студент самостійно та повноцінно ознайомився з усією необхідною документацією (навчальні плани, програми, розклади, методичні рекомендації, нормативні акти). Здатний до критичного аналізу, виявлення взаємозв'язків між документами та застосування отриманої інформації у практичній діяльності. <i>2 бали:</i> Студент ознайомився з основною документацією, але його аналіз був поверхневим. Розуміє загальний зміст, але не завжди бачить глибинні зв'язки або не здатний застосувати знання у нетипових ситуаціях. <i>1 бал:</i> Студент виявив незацікавленість або труднощі в ознайомленні з документацією. Має мінімальні знання про її зміст та призначення, що негативно впливає на його практичну діяльність.
1-3	Вміння вести та оформлювати звітну документацію практики (до 3 балів) <i>3 бали:</i> Студент веде звітну документацію (щоденник практики, індивідуальне завдання тощо) зразково: чітко, послідовно, бездоганно дотримуючись усіх вимог щодо змісту, форми та термінів. Демонструє високу відповідальність та акуратність. <i>2 бали:</i> Студент веде звітну документацію відповідно до вимог, але можуть бути незначні неточності в оформленні або затримки у поданні. Загалом відповідально ставиться до цього аспекту. <i>1 бал:</i> Студент недбало веде звітну документацію, допускає значні помилки у змісті та оформленні. Часто порушує терміни подання, що свідчить про низьку відповідальність.
1-3	Ініціативність та самостійність у вирішенні організаційно-методичних завдань (до 3 балів) <i>3 бали:</i> Студент активно та ініціативно виявляє організаційно-методичні завдання, пропонує шляхи їх вирішення та самостійно реалізує їх. Демонструє високий рівень самостійності та здатності до прийняття рішень. <i>2 бали:</i> Студент виконує організаційно-методичні завдання за вказівкою керівника, але не завжди проявляє власну ініціативу. Потребує незначного контролю та консультацій. <i>1 бал:</i> Студент пасивний у вирішенні організаційно-методичних завдань, чекає чітких вказівок. Виявляє низьку самостійність, потребує постійного контролю та допомоги.
	<i>7-й семестр</i> <i>Максимальна оцінка студента за цей компонент програми 15 балів</i>

Практична педагогічна діяльність (проведення уроків музичного мистецтва в 1-7-х класах)	Критерії оцінювання
37-45	<i>Планування та підготовка уроків:</i> виняткове, інноваційне планування уроків. Конспекти уроків відрізняються оригінальністю, креативністю, повною відповідністю сучасним освітнім тенденціям, враховують найтонші нюанси вікового розвитку та інтеграції знань. <i>Проведення уроків:</i> високий рівень педагогічної майстерності, повне володіння аудиторією, вміння створити атмосферу співтворчості. Використання інтерактивних та проблемних методів, які максимально залучають учнів до активної пізнавальної діяльності. Комунікація з учнями – партнерська, з глибоким розумінням їхніх потреб. <i>Використання дидактичних матеріалів та ІКТ:</i> впровадження інноваційних та творчих дидактичних матеріалів, оригінальне та майстерне використання ІКТ для підвищення ефективності навчання. <i>Аналіз уроків:</i> глибокий, всебічний та критичний самоаналіз, який не тільки виявляє сильні сторони та перспективи розвитку, а й пропонує нові підходи до вирішення педагогічних завдань. Демонстрація здатності до саморозвитку та постійного професійного зростання.
28-36	<i>Планування та підготовка уроків:</i> якісне, продумане планування уроків. Конспекти повні, відображають логіку уроку, враховують індивідуальні особливості учнів та інтеграцію матеріалу. <i>Проведення уроків:</i> ефективна організація освітнього процесу. Здатність зацікавити учнів, підтримувати робочу атмосферу. Методичні прийоми різноманітні, застосовуються доцільно, забезпечуючи досягнення цілей уроку. Комунікація з учнями активна, продуктивна. <i>Використання дидактичних матеріалів та ІКТ:</i> активне та доцільне використання дидактичних матеріалів та ІКТ, які сприяють кращому засвоєнню матеріалу. <i>Аналіз уроків:</i> змістовний самоаналіз, що відображає критичне осмислення власної діяльності, виявлення причинно-наслідкових зв'язків та шляхів удосконалення.
19-27	<i>Планування та підготовка уроків:</i> планування уроків відповідає основним вимогам, враховує вікові особливості та зміст курсу. Конспекти логічні, але можуть мати неточності. <i>Проведення уроків:</i> вміння організувати урок, забезпечити базовий рівень дисципліни. Спроби зацікавити учнів. Методичні прийоми загалом відповідають змісту, але потребують вдосконалення. Комунікація з учнями налагоджена, але не завжди активна. <i>Використання дидактичних матеріалів та ІКТ:</i> дидактичні матеріали та ІКТ використовуються, але можуть бути не завжди оригінальними або максимально ефективними. <i>Аналіз уроків:</i> самоаналіз містить спроби оцінки власної діяльності, виділяє деякі сильні та слабкі сторони.
10-18	<i>Планування та підготовка уроків:</i> формальне планування. Конспекти уроків мають значні недоліки, частково враховують вікові особливості. <i>Проведення уроків:</i> слабка організація уроку, низька мотивація учнів.

	Дисципліна потребує постійного контролю. Методичні прийоми застосовуються неефективно або несистемно. Комунікація з учнями слабка, одностороння. <i>Використання дидактичних матеріалів та ІКТ:</i> дидактичні матеріали використовуються епізодично, ІКТ – мінімально або не завжди доцільно. <i>Аналіз уроків:</i> поверхневий самоаналіз, який не виявляє причинно-наслідкових зв'язків.
0-9	<i>Планування та підготовка уроків:</i> відсутнє або вкрай неякісне планування. Конспекти уроків не відповідають вимогам, не враховують вікові особливості учнів 8-9 класів та зміст інтегрованого курсу. <i>Проведення уроків:</i> нездатність організувати освітній процес. Невміння зацікавити учнів, відсутність контролю за дисципліною. Методичні прийоми не відповідають змісту уроку або застосовуються неефективно. Комунікація з учнями відсутня або негативна. <i>Використання дидактичних матеріалів та ІКТ:</i> відсутність або нерелевантне використання дидактичних матеріалів та ІКТ. <i>Аналіз уроків:</i> повна відсутність самоаналізу або його поверховий, формальний характер.
	<i>7-й семестр</i> <i>Максимальна оцінка студента за цей компонент програми 45 балів</i>

Практична позакласна мистецька діяльність (проведення позакласного заходу з мистецтва)	Критерії оцінювання
21-25	<i>Планування та підготовка:</i> виняткове, інноваційне планування заходу. Сценарій відрізняється оригінальністю, креативністю, максимально залучає потенціал учнів. Чітке бачення мети та способів її досягнення. <i>Організація та проведення:</i> високий рівень педагогічної майстерності в організації та проведенні заходу. Повне володіння аудиторією, створення атмосфери співтворчості, яка стимулює активність та креативність учнів. <i>Змістовність та креативність:</i> зміст заходу глибокий, інноваційний, максимально розкриває потенціал мистецтва. Застосування оригінальних, нешаблонних підходів, що викликають захоплення та глибокі емоційні відгуки. <i>Комунікація та взаємодія:</i> партнерська комунікація з учнями. Високий рівень координації та взаємодії, що сприяє бездоганному проведенню заходу та досягненню всіх поставлених цілей.
16-20	<i>Планування та підготовка:</i> якісне, продумане планування заходу. Сценарій повний, відображає логіку, враховує вікові особливості учнів 8-9 класів та специфіку мистецтва. <i>Організація та проведення:</i> ефективна організація заходу. Здатність зацікавити учнів, підтримувати високий рівень їхньої активності та взаємодії. <i>Змістовність та креативність:</i> зміст заходу цікавий, пізнавальний, відповідає віковим особливостям. Застосування різноманітних креативних рішень, що підвищують привабливість та ефективність

	заходу. <i>Комунікація та взаємодія:</i> активна та продуктивна комунікація з учнями. Ефективна координація дій між усіма учасниками заходу.
11-15	<i>Планування та підготовка:</i> планування заходу відповідає основним вимогам. Сценарій загалом логічний, але може мати неточності. <i>Організація та проведення:</i> вміння організувати захід, забезпечити базовий рівень залучення учнів. Захід проведено, але потребує покращення динаміки та взаємодії. <i>Змістовність та креативність:</i> зміст заходу відповідає меті, є спроби зацікавити учнів. Присутні елементи креативності, але вони не завжди послідовні. <i>Комунікація та взаємодія:</i> комунікація з учнями налагоджена, але не завжди активна. Взаємодія з учасниками загалом ефективна.
6-10	<i>Планування та підготовка:</i> формальне планування заходу, сценарій має значні недоліки. <i>Організація та проведення:</i> слабка організація заходу. Обмежене залучення учнів, низький рівень активності. <i>Змістовність та креативність:</i> зміст заходу поверховий, не викликає інтересу. Епізодичні та несистемні спроби застосування креативних елементів. <i>Комунікація та взаємодія:</i> комунікація з учнями обмежена, взаємодія слабка.
0-5	<i>Планування та підготовка:</i> відсутнє або вкрай неякісне планування заходу. Сценарій відсутній або нелогічний. <i>Організація та проведення:</i> повна нездатність організувати захід. Відсутність зацікавленості учнів, пасивність, хаотичність дій. <i>Змістовність та креативність:</i> зміст заходу не відповідає меті або є банальним. Відсутність креативних рішень. <i>Комунікація та взаємодія:</i> відсутність комунікації з учнями та координації дій між учасниками.
	<i>7-й семестр</i> <i>Максимальна оцінка студента за цей компонент програми 25 балів</i>

Звітна документація та рефлексія	Критерії оцінювання
1-3	Повнота та коректність оформлення звіту з практики (до 3 балів) <i>3 бали:</i> Звіт є вичерпним, містить усі необхідні розділи та додатки. Оформлений відповідно до встановлених вимог (методичні рекомендації), бездоганна мова, відсутні граматичні та стилістичні помилки. Дотримано всіх термінів подачі. <i>2 бали:</i> Звіт містить усі основні розділи, але можуть бути незначні недоліки в повноті інформації або оформленні. Можливі поодинокі незначні помилки у мові. Загалом відповідає вимогам. <i>1 бал:</i> Звіт неповний, відсутні окремі розділи або додатки. Містить суттєві помилки в оформленні, мові та/або змісті. Поданий із значним запізненням.
1-3	Змістовність та якість презентації результатів практики (до 3 балів) <i>3 бали:</i> Презентація є чіткою, логічною, інформативною та візуально привабливою. Студент вміє виділити ключові моменти, грамотно структурувати інформацію, відповідає на питання впевнено та

	аргументовано. Використовує сучасні інструменти презентації. <i>2 бали:</i> Презентація містить основну інформацію, але може бути дещо менш структурованою або візуально привабливою. Студент впевнено відповідає на більшість питань, але можуть виникати невеликі труднощі. <i>1 бал:</i> Презентація нечітка, неінформативна, має значні недоліки у структурі або візуальному оформленні. Студент невпевнено відповідає на питання або не може чітко сформулювати основні висновки.
1-3	Глибина та об'єктивність самоаналізу діяльності (до 3 балів) <i>3 бали:</i> Студент демонструє глибокий та об'єктивний самоаналіз своєї діяльності на практиці. Чітко визначає власні сильні сторони, виявляє конкретні зони для покращення, аналізує причини успіхів/невдач та пропонує реалістичні шляхи подальшого професійного розвитку. <i>2 бали:</i> Самоаналіз є загалом об'єктивним, студент визначає основні аспекти своєї діяльності. Проте, може бути недостатньо глибоким у виявленні причин або формулюванні конкретних кроків для розвитку. <i>1 бал:</i> Самоаналіз поверхневий, студент здебільшого констатує факти, не виявляє глибокого розуміння причин своєї діяльності або не формулює чітких висновків щодо власного розвитку.
1-3	Здатність до рефлексії та формулювання висновків (до 3 балів) <i>3 бали:</i> Студент виявляє високу здатність до рефлексії, осмислення отриманого досвіду. Вміє узагальнювати результати, робити обґрунтовані висновки щодо впливу практики на формування професійних компетентностей та окреслювати перспективи своєї майбутньої діяльності. <i>2 бали:</i> Студент здатний до рефлексії та формулювання висновків, але вони можуть бути не завжди чіткими або достатньо глибокими. <i>1 бал:</i> Студент відчуває труднощі з рефлексією та формулюванням висновків. Висновки є загальними або не відображають суті отриманого досвіду.
1-3	Дотримання термінів та вимог щодо подачі звітної документації (до 3 балів) <i>3 бали:</i> Уся звітна документація (щоденник, звіт, індивідуальне завдання тощо) подана своєчасно, без затримок, згідно з встановленими термінами. Демонструє високу відповідальність та організованість. <i>2 бали:</i> Документація подана з незначними затримками або потребувала нагадувань. Загалом студент дотримується вимог щодо термінів, але не завжди ідеально. <i>1 бал:</i> Документація подана із значним запізненням, або частина документації відсутня. Студент ігнорує встановлені терміни, що свідчить про низьку відповідальність.
	<i>7-й семестр</i> <i>Максимальна оцінка студента за цей компонент програми 15 балів</i>

6-семестр

Форма контролю	Максимальна кількість балів	
	Денна форма	Заочна форма
Організаційно-методична підготовка (ознайомлення з базою практики, планування роботи, аналіз документації).	15 балів	15 балів
Практична педагогічна діяльність (проведення уроків інтегрованого курсу «Мистецтво» в 8-9-х класах).	45 балів	45 балів
Практична позакласна мистецька діяльність (проведення позакласного заходу з мистецтва)	25 балів	25 балів
Звітна документація та рефлексія (оформлення звіту, презентація, самоаналіз).	15 балів	15 балів
Всього	100	100

7-семестр

Форма контролю	Максимальна кількість балів	
	Денна форма	Заочна форма
Організаційно-методична підготовка (ознайомлення з базою практики, планування роботи, аналіз документації).	15 балів	15 балів
Практична педагогічна діяльність (проведення уроків музичного мистецтва в 1-7-х класах).	45 балів	45 балів
Практична позакласна мистецька діяльність (проведення позакласного заходу з мистецтва)	25 балів	25 балів
Звітна документація та рефлексія (оформлення звіту, презентація, самоаналіз).	15 балів	15 балів
Всього	100	100

8. Критерії оцінювання результатів навчання

6-й семестр

Денне відділення		Заочне відділення	
Вид роботи	Кількість балів	Вид роботи	Кількість балів
Організаційно-методична підготовка	15	Організаційно-методична підготовка	15
Практична педагогічна діяльність	45	Практична педагогічна діяльність	45
Практична позакласна мистецька діяльність	25		25
Звітна документація та рефлексія (проектна) робота	15	Звітна документація та рефлексія	15
Залік		Залік	
	100	Сума	100

7-й семестр

Денне відділення		Заочне відділення	
Вид роботи	Кількість балів	Вид роботи	Кількість балів
Організаційно-методична підготовка	15	Організаційно-методична підготовка	15
Практична педагогічна діяльність	45	Практична педагогічна діяльність	45
Практична позакласна мистецька діяльність	25		25
Звітна документація та рефлексія (проектна) робота	15	Звітна документація та рефлексія	15
Залік		Залік	
	100	Сума	100

9. Вимоги до звіту про практику / підбиття підсумків практики

9.1. Вимоги до звіту про практику

У встановлений термін, не пізніше 10 днів після закінчення практики, матеріали практики узагальнюються і формуються в спеціальну папку, яка представляється на кафедру (в комісію по захисту практики).

Студенти представляють наступні звітні документи:

- Щоденник з проходження навчальної практики. Записи в щоденнику повинні відображати зміст практики (облік виконаної роботи по дням) за весь період практики, їх аналіз та індивідуальний план роботи. Записи в щоденнику повинні містити короткий опис виконання робіт з аналізом і висновками, вказуються завдання практики за датами виконання. Практиканту щодня відводиться година для оформлення документації, заповнення щоденника.
- Звіт про виконання практики (з фото-відео матеріалами). Зміст звіту оформляється на підставі щоденника практики. У звіті відображається в узагальненому вигляді вся виконана робота, дається перелік наступного:
 - загальна характеристика бази практики;
 - відомості про виконання завдань;

- в) результати виконання індивідуальних / групових завдань;
 - г) самоаналіз практичної діяльності, який містить оцінку досягнутих результатів (рівень і обсяг поставлених завдань, конкретний досвід діяльності в рамках спеціальності і т.д.). Необхідно вказати, чи сприяло проходження практики поглибленню професійних компетентностей; чи змінилося уявлення про майбутню професію; які нові для себе аспекти майбутньої діяльності були виявлені (як позитивні, так і негативні), вказати, які запам'яталися особливі моменти практики; відзначити, що викликало труднощі при проходженні практики;
 - д) висновки і пропозиції щодо поліпшення організації практики;
 - є) список використаних джерел.
 - ж) додатки – конспекти уроків (з інтегрованого курсу «Мистецтва» / музичного мистецтва), розроблений сценарій проведеного позакласного заходу (колективний).
3. Відгук керівника з місця практики. Відгук завіряється підписом з вказівкою прізвища і посади керівника практики, а також печаткою установи. Від кафедри відгук надає керівник практики.

9.2. Підбиття підсумків практики

Після завершення визначеного терміну навчальної практики, здобувачі вищої освіти зобов'язані відзвітувати про виконання програми практики та індивідуального завдання. Ключовою формою звітності є письмовий звіт, який, разом з усіма необхідними документами, встановленими університетом (щоденником практики, відгуком керівника від бази практики), подається керівнику практики від кафедри для рецензування. Передбачена можливість подачі цієї документації в електронному вигляді.

Захист звіту відбувається перед фаховою комісією, склад якої призначається завідувачем кафедри музичного мистецтва. До комісії обов'язково входять викладачі кафедри, що забезпечують експертну оцінку, а також, за можливості та доцільності, залучається представник від бази практики. Присутність керівника від бази практики значно посилює об'єктивність оцінювання, адже він може надати безпосередній зворотний зв'язок щодо практичних умінь студента в реальних умовах.

Завершальним етапом є підсумкова конференція практики. Під час цієї конференції студенти представляють свої публічні звіти, обговорюються їхні досягнення, аналізуються виклики та можливості для подальшого вдосконалення. Учасники конференції (викладачі, студенти, представники баз практики) активно обмінюються думками щодо ходу практики, обговорюють зауваження та пропозиції, ретельно аналізують представлену звітну документацію. На основі всебічного обговорення узагальнюються підсумки практики, надається комплексна характеристика та оцінка діяльності кожного практиканта, акцентуючи увагу на рівні сформованості ключових компетентностей. Найцікавіші матеріали та результати, отримані за підсумками практики, можуть бути в подальшому інтегровані в навчальну та наукову роботу кафедри, збагачуючи освітній процес реальним досвідом.

До захисту практики допускаються лише ті студенти, які не лише своєчасно, але й у повному обсязі виконали програму практики та надали на кафедру усю встановлену звітну документацію, дотримуючись визначених термінів.

Сам процедура захисту передбачає усний публічний звіт студента-практиканта, на який відводиться до 7-8 хвилин. Після доповіді студент відповідає на запитання членів комісії. Зміст усного звіту має обов'язково включати детальний опис виконаної роботи, аналітичні висновки щодо набутих знань та навичок, а також обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення як самої програми практики, так і освітнього процесу в цілому.

10. Рекомендовані джерела інформації

Основна література

1. Аристова Л. Методика музичного навчання та виховання ч.1: навч. метод. посібник. Миколаїв: РАЛ-поліграфія, 2024. 277 с.
2. Аристова Л. Методика музичного навчання та виховання ч.2: навч.-метод. посібник. Миколаїв: Іліон, 2021. 444 с.
3. Аристова Л.С., Чен Н.В. Мистецтво: підручник для 5 кл. закладів загальної середньої освіти. К.: УОВЦ «Оріон», 2022. 224с., іл.
4. Аристова Л.С., Чен Н.В. Мистецтво: підручник для 6 кл. закладів загальної середньої освіти. К.: УОВЦ «Оріон», 2023. 224с., іл.
5. Аристова Л.С., Чен Н.В. Мистецтво: підручник для 1 кл. закладів загальної середньої освіти. К.: УОВЦ «Оріон», 2023. 128с., іл.
6. Аристова Л.С., Чен Н.В. Мистецтво: підручник для 2 кл. закладів загальної середньої освіти. К.: УОВЦ «Оріон», 2024. 128с., іл.
7. Аристова Л.С., Фролова-Чередняк К.О. Мистецтво: підручник для 3 кл. закладів загальної середньої освіти. К.: УОВЦ «Оріон», 2025. 160с., іл.
8. Калініченко О.В., Аристова Л.С. Мистецтво: підруч. інтегрованого курсу для 4 кл. К.: Видавничий дім «Освіта», 2021. 144 с.
9. Масол Л. М., Гайдамака О. В., Белкіна Е. В., Калініченко О. В., Руденко І. В. Методика навчання мистецтва у початковій школі: Посібник для вчителів. Х.: Веста: Видавництво «Ранок», 2006. 256 с.
10. Масол Л.М. Мистецтво: підруч. інтегр. курсу для 7 класу закладів загальної середньої освіти / Л.М.Масол, О.В.Калініченко. К.: Видавничий дім «Освіта», 2024. 272с.
11. Масол Л.М. Мистецтво: підруч. інтегр. курсу для 8 класу закладів загальної середньої освіти. К.: Видавничий дім «Освіта», 2025. 240с.
12. Масол Л.М. Мистецтво: підруч. інтегр. курсу для 9 класу закладів загальної середньої освіти. К.: Видавничий дім «Освіта», 2022. 240с.

Допоміжна література

1. Букреєва Г.Б. Цікава музика: Музично-дидактичні ігри. 5 – 8 класи: Навч. посібник для учнів основної школи. Тернопіль: Навчальна книга- Богдан, 2003. 104 с.
2. Кушка Я. С. Методика музичного виховання дітей. Вид. друге, доопрацьоване. Навч. посібник для вищих навч. закл. культури і мистецтв I-II рівнів акредитації у 2-х частинах. Ч.1. Вінниця: НОВА КНИГА, 2007. 216 с.
3. Печерська Е. П. Уроки музики в початкових класах: Навч. посібник. К.: Либідь, 2001. 272 с.
4. Ростовський О. Я. Взаємодія різних видів мистецтва на уроках музики: Методичні рекомендації. К.: Освіта, 1991. 48 с.
5. Ростовський О. Я. Методика викладання музики в основній школі: Навч. посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2001. 272 с.
6. Ростовський О. Я. Методика викладання музики в початковій школі: Навч. посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2001. 216 с.
7. Ростовський О. Я. Теорія і методика музичної освіти: Навч.-метод. посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. 640 с.
8. Черкасов В. Ф. Теорія і методика музичної освіти: Навч. посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2014. 472 с.

9. Черкасов В. Ф. Вокально-хорова робота й формування співацьких навичок учнів на уроках музичного мистецтва. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2012. Вип. 107_1. С.26-36.
10. Масол Л. М., Аристова Л. С. Музичне мистецтво: підруч. для 6 кл. Харків: Сиція, 2014. 160 с.: іл.. /Наказ МОН України від 07.02.2014р. №123
11. Масол Л. М., Аристова Л. С. Музичне мистецтво: підруч. для 7 кл. Харків: Сиція, 2015. 144 с.: іл.. /Наказ МОН України від 20.07.2015р. №777
- 12.

Інформаційні ресурси в інтернет

<https://www.genial.ly/> Genially: платформа для створення інтерактивних презентацій, інфографіки, навчальних матеріалів

<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti> Державний стандарт початкової загальної освіти.

<http://old.mon.gov.ua/ua/often-requested/state-standards/> Державний стандарт повної загальної середньої освіти.

https://osvita.ua/doc/files/news/928/92805/1_tipova_programa.pdf Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти 5-9 класи

<https://drive.google.com/file/d/1MuHajU0pMiPnv7lNWRvu8rrXoMYz6D7H/view> Модельна навчальна програма «Мистецтво. 5-6 класи» (інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти (автори: Масол Л. М., Просіна О.В.)

<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli> Типова освітня програма розроблена під керівництвом О.Я. Савченко.

<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli> Типова освітня програма під керівництвом Р. Б. Шияна.

<http://www.nbuv.gov.ua/> Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського